

YILMAZ, Bilen, Moğol Hanlarının Anılması ve Tarihlerinin Anlatılması, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, IV/II, Aralık 2021, s. 293-296.

Makale Türü: Tarih Çeviri

DOI No:

Geliş Tarihi / Received: 06 Ekim/October 2021
Online Yayın: 26 Aralık 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 31 Ekim/October 2021
Published Online: 26 December 2021

Moğol Hanlarının Anılması ve Tarihlerinin Anlatılması*

Cemâl el-Karşi*

Commemoration of the Mongol Khans and the Narration of Their History

Çevirmen

Bilen YILMAZ^{1*}

¹ Dr.

* bilenyilmaz111@gmail.com

+ORCID: 0000-0002-0310-6930

* Djamal al- Karşi, *al-Mulhakat bi's- Surah*, İstoriya Kazakistana v Persidskih İstoçnikah, Çev. Ş. H. Vohidova - B. B. Aminova, Cilt: I, ss. 117-126, Dayk Press, Almatı, 2005 künyeli eserden çevrilmiştir.

Son zamanların hükümdarları, kargaşa ve ayartma dolu yolun takipçileri onlar değil miydi? Belki de Moğollar kıyametin işaretlerindedir. Allah onlara halkı yönetme gücünü vermekle ve insanları onlara itaat ettirmekle Fars padişahlarının boyunlarını kırmak ve Urum Sezarlarının aşırı hükmünü azaltmak gücünü verdi. Dünya üzerinde herkesi ve her yeri işgal eden, Allah'ın muzaffer kabilesidir onlar. Gittikleri her yerde zafer onları bekler ve nerede olurlarsa olsunlar galibiyet onları bulurdu. Savaşta hiçbir ordu onlara karşı koyamaz, okları hiçbir engel tanımaz her zaman hedefi vururdu. Tüm çatışmalarda, muharebelerde karşı tarafın yiğitlerini yenerlerdi. Karşılarına çıkan devletlerin hükümdarları onlara boyun eğdiklerinde o yerleri rahat bırakırlardı, aksi takdirde işgal ederlerdi. Onlar dünyanın dört bir yanını geçip önemsiz yerleşimlerin dışında, batıdan doğuya kadar tüm devletleri fethederlerdi. Bütün evrende onların adım atmadığı hiç bir yer, hiçbir yenilmez veya zapt edilemez kale kalmamıştı. Allah onlara tüm müreffeh ülkelerin ve bilinen kabilelerin üzerinde hâkim olma fırsatını verdi. Allah'ın emri ise kaderdir.

Bunların hepsi benden önceki kitaplarda yazılmıştır. Bilindiği gibi Moğollar eskiden kuzeydoğudaki bozkırlarda dağınık, küçük kabileler halinde yaşarlar ve kendilerine ait bir işleri, zanaatları veya meslekleri yoktu. Altun Han el-Hitayî'nin dışında hiç kimseye itaat etmezlerdi. Günün birinde aralarından birini seçip Altun Han'ın itaatinden çıkmaya karar verdiler. Bu seçilmiş kişinin adı Çingiz Han el-Mugul'dur. O kadir gecesi doğmuş âhir zamanların bir kahramanıdır. Onun dört oğlu ün kazandı; birincisi – Tubini (Cuci), ikincisi – Çağatay, üçüncüsü - Uktay, dördüncü oğlu ise Tuli. Onun Müslüman ülkelerine yaptığı ilk hücumu 616/1219-1220 senelere denk geldi. Rivayetlere göre Almalık hân ile Kuçluk-Han arasındaki kavga bu saldırının sebebi olmuş. Onların ülkelerinin arasındaki mesafe yarım ay, ya da daha azdır. Tuğrul-Han Çingiz Han'a dostluk, kardeşlik ve düşmanla mücadele edebilmek için yardım isteme adına oğlu Sıgnak Tegin'i çırak olarak, kızı Ayuk-Hatun'u ise hediye olarak gönderdi. Onların ve Moğolların arasındaki mesafe altı ay ya da daha fazla sürerdi. Tuğrul-Han Kuçluk'un yakınlarında bulunurken Çingiz-Han'ı ziyaret ettiğinde kararını verdi. Bunun karşılığında Kuçluk şiddet yoluna girdi, fitne ve düşmanlık kılıcını çıkardı, bir avda pusu kurarak Tuğrul-Han'ı yakaladı, kanını döküp çiğnedi. Büyük bir sabır, zekâ, gayret göstererek yaz sonundan sonbahar sonlarına kadar şehri kuşatma altında tuttu, ancak her şeye rağmen şehri ele geçiremedi. Tuğrul Han'ın eşi Selbek-Türkan koyabildiği her yere sütunlarda duran taş atma makineleri kurdu, ayrıca silahlı savaşçıları ve cesur adamları yerleştirdi, Kuçluk'un askerleri geri çekilene kadar yerinde kaldı. Muhammed Arslan-Han'ın cinayeti yüzünden sınırlanan Kuçluk Almalık'tan Kaşgar'a yollandı. Bu rivayetin bir kısmı Kaşgar hanların anılmalarında yer almaktadır. Tuğrul-Han'ın hakkında üzücü haber alan Çingiz-Han, Timcan-Noyan'ı Kuçluk'tan intikam almak için gönderdi. Timcan-Noyan'ın ordusundaki her savaşçı aslan kadar cesur ve korkusuzdu. Timcan-Noyan Almalık'a kadar ulaştı. Almalık'ta Kuçluk'u bulamayınca Kaşgar'a doğru yola çıktı. Kaşgar'ın yakınlarında onu yakaladı. Kuçluk'un ordusu başını kaybedince farklı yerlere kaçtı, dağıldı. Timcan-Noyan, Kuçluk'u yakalayıp öldürdü, böylece büyük bir kötülüğü yok etti. Önden giden ordunun peşinde Çingiz-Han, oğulları ve birçok asker ve atlı savaşçı ile karada ve suda yaşayan tüm canlıları korumak için yola çıktı.

Onlar hükümdar ve padişah avına çıkmış şeytana benzerlerdi. Çingiz-Han'ın erleri Moğol ve Türkler arasından seçilmiş en güçlü ve korkusuz, otlakları ve at yarışlarını seven, süngü ve mızraklarla silahlanmış, kana susamış haydutlar, tam bir ölüm iblisidirler. Bağırarak istedikleri yere girer, çıplak vücuda derileri giyer ve hiç talimat ve öneri dinlemezlerdi. Ne ricalar, ne yalvarmalar, ne de gözyaşı onları durduramazdı. Şımaran çocukları ve direnen yetişkinleri ağır cezalandırırlardı. 1220 yılının Mart-Nisan aylarında (Muharrem 617) cinayet ve şiddet yolu ile Mâverâünnehr'i ele

geçirdiler. 5 Mart 1221 tarihinde (9 Muharrem 618) Merv'i işgal ettiler. 1221 yılının Mart-Nisan (Safer 618) aylarında Harezmi ve 10 Nisan 1221 tarihinde (16 Safer 618) - Herat'ı ele geçirdiler. Sonra 31 Temmuz 1221 tarihinde (618) Gazne'ye gittiler. Çingiz-Han Horasan'dan ana topraklarına döndüğünde 24 Ağustos 1227 yılında (10 Ramazan) öldü. Oğlu Tuşi (Cuci) babasından önce 1225 yılında vefat etti. Diğer oğlu Tuli babasının ölümünden ve kardeşinin tahta çıkmasından sonra gözlerini yumdu -1232-1233 (630). 1229 tarihi 9 Ekim (18 Şevval 626) günü sabahında Ulu Han Uktay (Ogedey) ibn Çingiz-Han hanlık tahtına çıktı. Yağan yağmur gibi cömertti, toplantılarda ise kükreyen aslan kadar sertti. Tahta çıkmasıyla önceki kargaşalar ve çalkantılar sona erdi, devletler canlandı, talihsizler destek gördü, mahkûmlar serbest bırakıldı ve yoksullar zengin oldu. Onun saltanatı sırasında kurtlar ve kuzular barış içinde yan yana otladı. Karakurum devletin başkentiydi. Ünlü oğulları Güyük, Kistay, Kutay, Kadagan ve Melik hakkında bilgiler: Kistay, eşi Kaydu'ya hamileyken babasından önce öldü. Kaydu doğduğunda onu dedesi Kağan'a (Ogedey) getirdiler. Torununu kucağına alıp sevinçle bağrına bastı ve dedi "Bu oğlum büyüyünce benden sonra benim halefim olsun". Allah'ın dilediği gibi Kaydu'nun iyi beslenmesini ve bakılmasını emretti. Güyük-Han'ın babası Ulu Han'ın yerine tahta çıkması amcası Tuşi (Cuci)'nin oğullarının mutabakatları olmadan 1243-1244 (641) yıllarında gerçekleşti. Tahta çıkmasından 8 ay sonra İslam'a kötülük yapmak istediğinden dolayı ölümcül oklara hedef olup hayatını yitirdi. Rivayetlere göre bir kaç gün karnı çok ağrımişti, sonra şişmiş, sonunda da patlamış.

Güyük Han öldükten sonra onun yerine eşi Ogul-Kaymis ile oğulları Hoca ve Nakusat iki sene ve dört ay yönettiler. Tubini (Cuci) ibn Çingiz-Han'a gelince, o babasından önce canını kaybetti. Kırk oğlu olduğu bahsediliyor. Hurdad, Batu, Tankut, Şiban, Berke, Barakcar, Mitkafadan en bilinenlerdendir. 1226 (623) yılında dedesi Çingiz-Han'dan kalan tahta Batu çıktı. Yönettiği eyaletin yeni başkenti Sıfsin adlı nehrin kıyısında bulunan Saray kenti oldu. Bu eyalet Kıpçak, Rus, Çerkez, As, Bulgar, Ukak, Cend, Barçkend, Curcaniye ve Rum Boğazına kadar tüm yerlerden oluşurdu. Sartak ibn Batu'dan sonra yönetim hanlara geçti. Sartak'tan sonra tahta barış ve din koruyucusu Müslüman Berke-Han ibn Tubini-Han çıktı. Şeyhlerin şeyhine, Allah'ın yeryüzündeki sırrı olan Seyf el-Hakk ve-d-din Sa'id ibn el-Mutahhar el-Baharzi'ye¹, Allah onun ruhunu ve kabrini nurlandırın, hizmet ederken, hac ve lütf için Buhara kentine vardı. Berke-Han'dan sonra tahta Mengü-Timur sonra onun kardeşi Duva-Mengü ibn Sartak geçti. Onlardan sonra Tokta ibn Mengü-Timur ibn Sartak başa geldi. Tahta çıkan Mengü ibn Tuli ibn Çingiz-Han'a Adil Mengü-Han adı verildi. Tuli'nin beş oğlu vardı; büyük oğlu Mengü, ondan sonra Kubilay², Hulagü, Arig-Buka, beşincisi Muka,³ Kardeşi Kubilay'a Hitay devletini verdi.

Kardeşi Hulagü'yü ordu ile Horasan devletine ve Irak bölgesine gönderdi. Bağdat'ı o fethetti ve müminlerin hükümdarı olan Halife el-Mu'tasım Billah'ı öldürdü. Kubilay, Güyük'ün oğulları ve diğerlerinin karşı çıkmasına rağmen Batu-Han ibn Tubini'nin yardımı ile Karakurum'da tahta çıktı. Güyük ve Kubilay'ın arasında büyük kin ve düşmanlık olmasına rağmen kudret ve kutsanmış gücün kullanımına güvenerek, kismet ve kaderin mutlu tesadüfî ile Batu hükümdarlığı elde etti. Güyük ile aralarında olan ve yıllarca süren bu kavga ve düşmanlık sonraki nesillere de geçti. Mengü Han Mayıs-Haziran 1250'de Güyük'ün oğullarını ve Çingiz-Han'ın sülalesinden gelen 40 amirden fazla ve yaklaşık 2000 savaş açasını öldürüp hükmü ele aldı. Ancak bu cefalardan ve zulümlerden sonra Mengü-Han hükümdar gücünü sağlamlaştırabildi ve kendisini

¹ Seyf ed-din el-Baharzi - 1190-1261 yıllarında yaşayan Buhara kentinin şeyhi.

² Kubilay-Han, Tuli-Han'ın ikinci oğlu, o dönemin Ulu Hanı, 1259 yılında Kay Ming Fu kentinde 46 yaşındayken tahta çıktı. 35 sene hükümdarlık etti. 1294 yılında, 82 yaşındayken öldü.

³ Muka, Tuli'nin diğer eşlerinden olan çocuklarından birisidir.

güvende hissetti. Onun zamanında yaşam bolluk, refah, ümran, huzur ve güvenlik ile tarihe geçti. Bu dönem ziyafet, eğlence, şölen ve dirilme, canlanma ve intibah dönemi olmuştur. Adaletli yönetimi sayesinde kuşlar şahinlerin gagalarında yuva yapar, evcil hayvanlar tepe ve bayırlarda kurtlarla barış içinde oturlardı. Mengü-Han ait olduğu soyunda ilk sülalesine kılıcını kaldırıp batırdı. Güyük'ün torunları intikam almak için taarruz etmeyi ve cinayeti planlamışlardı. Mengü-Han Güyük'ün torunlarının taç giyme törenine davetini kabul ettiğinde, torunları onlara karşı yapılan tüm zulümleri, kötü niyetleri ve hileleri unutmış gibi yapıp her şeyi affettiğini belirttiler. Mengü-Han planlarından haberdar olunca hemen cevap verdi. Gecenin kör bir saatinde ona karşı kötülük düşünenlere azgın cesur adamları ve soyguncuları gönderdi. Onları öldürüp cesetleri vahşi kuşlara ve hayvanlara bıraktılar. Güyük'ün evlatlarından kurtulduktan sonra Çağataylıların kapısını çaldı. O dönem Çağatay'ın tahtında Yisu-Mengü ibn Çağatay oturuyordu. Ordunun başında ise kardeşinin oğlu Buri yer alıyordu.

Yisu-Mengü ve Buri çok güçlülerdi, toprakları çoktu, hükümleri tamdı, silahları çoktu orduları büyüktü. Mengü, çok bilgiye sahip vezirine danıştı. Vezir Mengü-Han'a onun maiyetinde bulunan Çağatay'ın torununu Kara Hulagü ibn Mitügen ibn Çağatay'ı tahta çıkarmasını önerdi. Kara Hulagü, eşi Urkina Surugtani tarafından olan aile bağlarına güvenerek Mengü-Han'dan yardım istedi. Kara Hulagü dedesinin ona adadığı saltanatı yalanla aldıklarını belirterek geri alması için yalvardı. Mengü-Han, Kara Hulagü'ye kardeşi Buri'yi yanına çağırmasını ve kendi elleriyle bu düğümü çözmesini istedi. Kara Hulagü'nün ulağının Buri'ye getirdiği habere göre Kara Hulagü, ağabeyi Buri'ye dayısı Yisu-Mengü'nün tahtını ele geçirmesine yardımcı olacaktır. Bu haberi alan Buri, üst iktidarı hayal ederken, ölüme itildiğini anlayamadı. Amcası Yisu-Mengü'nün yanına geldi. Aralarında aşağıdaki sohbet geçti: "Han'a cevap ver amca," dedi Buri. "Han kim?" sordu Yisu-Mengü. "Mengü-Han," cevap verdi Buri. "İlginç, ancak şu ana kadar senin için o bir han değildi. Nasıl oldu da bugün Mengü senin için bir han oldu?" sordu amcası. "O bizim hanımız ve bizim ona itaat etmemiz gerekmektedir." Buri cevap verdi. Bu konuşmadan sonra Yisu-Mengü istemeyerek yeğenin istediğini kabul etti. Böylece yalanları onu ölüme götürdüğünü anlamıyordu. İstemediği yola çıktı, ama kaderin onun için ne sakladığını bilmiyordu. Görenler kör oldu. Çok şaşkırtıcı, kader araya girince - gözler kör oluyor. Amcası ve yeğeni Mengü Han'ın konağına (ordunun durduğu yer) geldiğinde, onları hapsedtiler. Kaderleri belliydi. Onlar vahşi kuşlar gibi tuzağa düştü. Onları Mengü-Han'ın emri ile öldürdüler. Bundan sonra Mengü-Han'ın toprakları genişledi. Boylama göre doğu devletlerin sınırından uzak batı ülkelerine kadar; Enleme göre de er-Rum ve el-Faranca'dan el-Hinde ve ez-Zinca'ya kadar tüm toprakların hükümdarıydı. Bu topraklar Dara ve Zülkarney'in mülküydü. Bu muhteşem dönemde buralarda medeniyet geliyordu. Tüm insanlar büyükler ve küçükler, zengin ve en fakirler bile atlı gezerlerdi. Durumları o kadar iyiydi ki, yaya gezebildiklerini sanki unutmuslardı.

Halk yokluk ve acil ihtiyaç bilmiyordu. Allah üzerine yemin ederim ki onun çağı diğerlerine göre daha refah, adaletli ve zapturaptı vardı.

Ah, ne yazık ki taze gençlik zamanı geçti,

Gençlik bir anda şimşek gibi geçti.

Gençlik geçti, arzularım ise ona kaldı,

Ah, o dönem tesadüfen bana geri gelseydi,

Gençliğimde koyduğum hedeflere ulaşmış olurum.

Gerçekten, gençliğime arzularımı gösterirdim,

Ah, yaşlılıkta bestelenmiş bu şiirlerim olmasaydı,

Onlardan başka bir şey kalmayacaktı çünkü gençlik çoktan geçti.

Gençliğim geri dönseydi,

Karşılığında, ona ait olan her şeyi verseydim,

Fakat gençlik dönemi için bir yedek bulamıyorum.

Mengü-Han ailesinin diğer dallarından kısaca bahsederseniz şunları görürüz. Mengü Han, kardeşi Kubilay-Han ibn Tuli, Manzi⁴ ülkesine gittikten sonra (658/1259 yılında orada vefat etti) Kubilay, Hitay eyaletinin tahtına çıktı. Arig-Buka kardeşi Mengü-Han'ın tahtını birçok amirin ve vezirin karşı çıkmasına rağmen Karakurum'da ele geçirdi (Şevval 658/ Eylül-Ekim 1260). Mengü-Han Manzi'ye karşı askeri eylem için gittiğinde kardeşi Arig-Buka'yı kendi yerine vekil olarak bırakmıştı. Mengü ölünce Kubilay acele ederek kardeşi Arig-Buka'ya zarar verip ellerini kardeşkanı ile kirletti. Kubilay-Kaan'dan sonra dedesinin adını taşıyan Timur tahta çıktı. Timur-Kaan bizim ülkemizin hanıdır. Onun dedesi Kubilay-Kaan bizim ülkemizi işgal etmek istemişti, ancak beklentileri gerçekleşmemiştir. Ne kendisi, ne de oğulları haklarımızı tahttan uzaklaştırmaz ve vatanımızı işgal edemediler. Hulagü tahta oturdu. Halife el-Mu'tasim Billah'ı öldüren ve Horasan'ı işgal eden, Irak'ı, er-Rum'u, Suriye'yi ve diğer Müslüman ülkelerini 654/ 1256-1257 yılları arasında fetheden Hulagü oldu.

1263-1264 yılında oğlu Abaka⁵ hükümetin başına geçti. Abaka'dan sonra kardeşi Ahmed-sultan⁶ tacı taktı. Ahmed hiç hükmetmeden Argun ibn Abaka tarafından öldürüldü. Sonra Argun⁷ başa geldi. Takiben Argun'un dayısı Baydak ibn Hulagü tahta çıktı. 1295 yılında tahta Kazan ibn Argun⁸ çıktı. Kazan ibn Argun'un⁹ İslam dinine geçtiği ve çok iyi bir Müslüman olduğu ağızdan ağza yayıldı. Hayatı uzun ve günleri muhteşem olsun. Horasan'dan başlayarak Mısır, Suriye, er-Rum, Diyarbekir ve Farsa'nın sınırlarına kadar tüm yerlerin hükümdarıydı. Bu yerlerin insanları onun döneminde güvenli ve mutlu bir şekilde yaşarlardı. Kaydu ibn Kistay ibn ka'an al-kabir Oktay ibn Çingiz-Han bizim devletimizin hanıdır. Eylül 1271 tarihinde Taraze'de tahta çıktı. Kaydu ibn Kistay adil, cömert, tertemiz kalpli, yumuşak mizaçlı, ülkenin çıkarlarını anlayan, bilgin, merhametli ve Müslüman dostu birisiydi. Allah rahmet eylesin. Kaydu ibn Kistay'ın yönetiminin başında ve sonunda toplam iki kez hizmet etmek için işe alındım. Kendisi beni zengin elbiseleri hediye etmekle onurlandırdı. Hükümdarlığı otuz üç sene sürdü, 701/1301 yılında 68 yaşındayken gözlerini dünyaya yumdu. Kaydu'nun birçok oğlu var. Aralarında en büyüğü Çapar - Allah onu hidayete erdirsin, saltanatını ve dünya hayatını son güne kadar uzatsın- yaşadığım bu yerlerin şimdiki hanıdır, devletimizin ve şehirlereimizin hükümdarıdır. Allah, İslam camiasını çağında desteklesin ve onun yardımıyla imanın temellerini güçlendirsün. Devlet yönetimine Şevval 702/Mayıs-Haziran 1302 tarihinde İli civarlarında başladı. Çağatay soyuna gelince; Çağatay, Çingiz-Han'ın ikinci oğluydu. İli ve Maverâünnehr topraklarının tümü ona aitti. Almalık şehri devletin başkentidir. Başkentinde bulunan Cami-i Kebir'e Allah sınırsız nimetler versin.

Çağatay'ın bilinen diğer oğulları Mitügen, Yisu, Baydar ve Sarban'dır. Mitügen, Bamiyan kalesinde 1220-1221 yılında babasından önce vefat etti. Kaleyi işgal eden Çingiz-Han, çocuklar ve kadınlardan başka, kedilerin bile öldürülmesini emretti. Çağatay 642-1244-1245 yılında hayatını kaybetti. İki sene sonra babasının tahtına oğlu Yisu-Mengü çıktı. Oysa Çağatay'ın vasiyetine göre tahta torunu Kara-Hulagü ibn Mitügen çıkması lazımdı. Ancak

⁴ Güney Çin. Burada Song Hanedanı hüküm sürüyordu.

⁵ Moğol (İlhanlı) hanı (1265-1282).

⁶ Ahmed Teküder, 1282-1284 yılları arasında hükmetti.

⁷ Argun ibn Abaka 1284-1291 seneleri arasında hükmetti.

⁸ Gazan Han, Moğol (İlhanlı) hanı (1295-1304).

vasiyet yerine getirilemedi. Kara-Hulagü dedesi Çağatay'ın tahtına, Mengü Han'ın yönlendirmesi ile Karakurum'da çıktı. Mengü Han'ın başkentinden kendi devletinin başkentine döndüğünde 640/1242-1243 tarihinde vefat etti. Devlet yönetimi eşi Orgina-hatun ve yaşı küçük olan oğulları Mubârek Şah'a geçti. Anne oğulun yönetimi 9 sene ve bir kaç ay sürdü. Algu ibn Baydar ibn Çağatay, Arig-Buka'nın emri doğrultusunda 659/1260-1261 tarihinde tahta oturdu. Tahta çıkabilmek için Orgina-hatunu Arig-Buka'ya teslim etti. 664/Mart-Nisan 1265 yılında Algu'dan sonra Ahangaran'da Karahulagü ve Orgina-hatunun oğulları ve mükemmel bir Müslüman olan Mübarek Şah hükmü ele geçirdi. Mübarek Şah devlet yönetiminden uzaklaştırılınca Barak ibn Yisu-Buka ibn Mitukan ibn Çağatay tahta çıktı. Bunu gerçekleştirebilmek için Zilhicce 664 / Eylül 1265 tarihinde Barak ibn Yisu-Buka Mübarek Şah'ı Hocend civarlarında yakalayıp esir etti. Barak 670/1271 yılında öldü. Nikbay ibn Sarban ibn Çağatay Barak'tan sonra Kaydu'nun yönetimi ile 679-1280 yılı ortalarında tahtı ele geçirdi. Buka-Timur ibn Kadagan ibn Buri ibn Mitukan ibn Çağatay, Kaydu'nun yönetimi ile 671/1272-1273 tarihinde gece çatışmasında Nikbay'ı öldürüp devletin başına geçti. Buka-Timur 680/1281-1282'de vefat etti.

681/1282-1283 yılında tahta yine Kaydu'nun talimatı doğrultusunda Duva ibn Barak oturdu. Kaydu, Duva'nın babası Barak'ı da tahta çıkarmıştı. Kaydu ve Barak'ın arasında güçlü müttefik ve dostane ilişkiler vardı. Duva ibn Barak zarif ve yakışıklı, sezgileri kuvvetli ve izânlı, nazik ve kibar bir handı. Sözleşmeleri bağlarken veya sorun çözerken etkili ve rütbelerin belirlenmesinde yüksek derecede saygındı. Çapar'ın devletinin yalnız büyük bir desteği değil, aynı zamanda onun öz kardeşiydi. Allah ona doğru yolu ve uzun ömrü mükâfatlandırsın. Allah'ın gösterdiği düz yolda hidayetle onu mutlu etsin. Tahta çıkan ve taç takan ne belirgin ve bilinen Moğol hanların adlarının altını çizdik, tarihlerini vurguladık. Onlar pek çok vardı, ancak birçoğunun yaşı küçük veya hayatları fazla bir ilgi çekmediğinden dolayı onları anmadık. Onlar beş grup-cemiyet oluşturmaktadır. Bir grubu Ulu Han Uktay'ın (Ogedey) oğulları oluşturmakta, bu cemiyete Kağaniyan adı verilmiş. Çapar ibn Kaydu şimdiki zamanda hanımızdır. Çağatay'ın cemiyeti: Şimdiki han Duva ibn Barak. Onlar ikisi de sözleşmeler yapıldığında uzlaştırıcıydı. Onların toprakları ortada bulunup Türkistan'dan başlayarak Horasan'a ve bazı güney ülkelerine kadar uzanırdı. Tubini'nin (Cuci) oğullarının oluşturduğu cemiyet. Tokta ibn Mengü-Timur onların hanydı. Kuzeyde bulunan topraklar onun devletini oluştururdu. Tuli oğullarından ise Kubilay. Timur-Kağan şimdiki hükümdarlarıdır. Doğuda bulunan toprakların sahibi Hulagü ibn Tuli cemiyeti. Günümüzde Gazan ibn Argun batıda bulunan harika ülkelerin hükümdarıdır. Yukarıda saydığım bu beş ana grubun dışında Çingiz-Han'la ikinci derece akrabalığı olan beş grup daha var. Onların sayısı aşırı çok olduğundan dolayı onları saymak olanaksızdır. Allah, yücedir, büyüktür ve O'nun yerine hiç kimse zuhur edemez ve her şeyin sayısını ancak O belirler.